

УДК 332
ББК 65.04

**ТАГИЙИРОТИ СОХТОРИЙ ДАР
АМАЛИГАРДОНИИ СИЁСАТИ
РУШДИ МИНТАКАВЙ**

**СТРУКТУРНЫЕ СДВИГИ В
РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ
РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ**

**STRUCTURAL SHIFTS IN THE
IMPLEMENTATION OF
REGIONAL POLICY
DEVELOPMENT**

*Орипова Назокатхон Муминовна,
унвонҷӯи кафедраи иқтисодиёти корхона ва
минтақаи ҶДҲБСТ (Тоҷикистон, Ҳуҷанд)*

*Орипова Назокатхон Муминовна,
соискатель кафедры экономики предприятий
и региона ТГУПБП (Таджикистан, Худжанд)*

*Oripova Nazokatkhon Muminovna, claimant for
candidate degree of the department of the
economy of regions and enterprises under
TSULBP (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: Nazokathon-1990@mail.ru*

Калидво жеҳо: минтақа, рушди иҷтимоио иқтисодӣ, соҳтори саноат, барномаҳои ҳадафманд, мақсадҳои стратегӣ, МММ, рушди минтақа, тагийироти соҳторӣ

Дар мақола ҷанбаҳои алоҳидай масъалаи таҳияи сиёсати иҷтимоио иқтисодии минтақавӣ ва табииғи амалии он вобаста аз дараҷаи самарабаҳии истифодай заҳираҳои табииғио иқтисодӣ ва меҳннатии минтақаҳо баррасӣ шудааст. Ба фаҳмиши моҳияти истилоҳҳои «минтақа» ва «сиёсат» ва истифодай онҳо дар раванди таҳияи барномаҳои маҷмӯи ҳадафманд чун олати асосии амалигардонии тадбирҳо оид ба баробар кардани сатҳи рушди иҷтимоио иқтисодии минтақаҳои мамлакат дикқати маҳсус дода шудааст. Вазифаҳо оид ба амалигардонии сиёсати иқтисодии минтақавӣ дар самти ба даст овардани мақсади стратегии гузарии аз иқтисодиёти аграраю индустрӣ ба мамлакати индустрӣ азроҳӣ муайян карда шудаанд. Дар асоси таҳлили тагийироти соҳтории саноат, нишондиҳандажои муқоисавии төъбоди аҳолӣ ва маҷмӯи маҳсулоти минтақа, заҳираҳои меҳннатӣ ва иштиғоли аҳолӣ як қатор ҷамъ-бастҳои назариявио амалӣ сурат гирифтаанд. Ҳангоми таҳияи сиёсати иқтисодии минтақавӣ ба интиҳоби амсилаи ташаккули бозор ва вижсагиҳои амали механизми бозорӣ дар минтақа бо назардошти дастгирии минтақаҳои алоҳида ба мақсади рушди босурӯати онҳо бо роҳи бозтақсими воситаҳои буҷети давлатӣ ба манфиати минтақаҳои мазкур дикқати маҳсус дода шудааст.

Ключевые слова: регион, социально-экономическое развитие, трудовые ресурсы, структура промышленности, целевые программы, стратегические цели, ВРП, органы управления

Рассмотрены отдельные аспекты проблемы разработки региональной социально-экономической политики и её практической реализации в зависимости от степени эффективности использования природно-экономических и трудовых ресурсов регионов. Акцент сделан на понимании сущности терминов «регион» и «политика» и их использовании в процессе разработки целевых комплексных программ как главного

инструмента осуществления мер по выравниванию уровня социально-экономического развития регионов страны. Определены задачи по осуществлению региональной экономической политики для достижения стратегической цели перехода от аграрно-индустриальной к индустриально-аграрной экономике. На основе анализа структурных изменений в промышленности, сравнительных показателей численности населения и валового регионального продукта, трудовых ресурсов и занятости населения сделан ряд обобщений теоретического и практического характера. При разработке региональной экономической политики основное внимание уделяется выбору модели формирования рынка и особенностям действия рыночного механизма в регионе с учетом поддержки отдельных регионов в целях их ускоренного развития путем перераспределения средств государственного бюджета в их пользу.

Keywords: region, socio-economic development, labor resources, industry structure, target programs, strategic goals, GRP, governing bodies

The article dwells on certain aspects of the problem concerned with elaboration of a regional socio-economic policy and its practical implementation depending on the degree of effectiveness of the usage of natural, economic and labor resources being at disposal regions. An emphasis is laid upon understanding the essence of the terms referred as "region" and "politics" and their being resorted to in the process of elaboration of targeted integrated programs as the main instrument aimed at implementation of measures to stimulate the level of socio-economic development of the country's regions. The tasks on implementation of regional economic policy aimed at an achievement of the strategic goal of transition from the agro-industrial to industrial-agrarian economy are determined in the article. Designing on the premise of the analysis beset with structural changes in industry, comparative indicators of the population and gross regional product, labor resources and employment, the author of the article made a number of theoretical and practical generalizations. While elaborating the regional economic policy, she pays particular attention to the choice of a market formation model and the peculiarities of the market mechanism in the region taking into account a support of separate regions in order to accelerate their development by dint of redistribution of the state budget in their favor.

Дар марҳилаи ҳозираи ташаккули низоми бозории иқтисодиёт масъалаи таҳияи сиёсати оптималӣ ва мутавозини иҷтимоию иқтисодии минтақа ба мадди аввал мебарояд, зоро татбиқи амалии он аз дараҷаи самарабахшии истифодаи захираҳои табиию иқтисодӣ ва меҳнатии минтақаҳо, тавссеаи ҳамкории байниминтақавии иҷтимоию иқтисодӣ, инкишофи савдои байниминтақавӣ, робитаҳои ҳамгироӣ (интегратсионӣ) ва кооператсионӣ вобаста буда, дар ниҳояти кор ба ноил гардидан ба мақсадҳои стратегии рушди иқтисодиёти миллӣ ва баланд бардоштани рақобатпазирӣ он имкон медиҳад.

Гузориши саҳеҳи тадқиқи масъала аз фаҳмиши истилоҳҳои «минтақа» ва «сиёсат» ва ҷои истифодаи онҳо вобаста аст. Дар иртибот бо ин нукта, алломатҳои муҳимми минтақаро муайян кардан лозим меояд. Муҳаққикон қайд мекунанд, ки яке аз алломатҳои муҳимми ҳочагии минтақавӣ идорашавандагии он аст. Ба ибораи дигар, мавҷудияти мақомоти маъмурии идоракунӣ, ки бевосита бо тақсимоти маъмурию худудии мамлакат алоқаманд аст (1, с. 25).

Аломати муҳимми дувум он аст, ки хочагии минтақавӣ бояд мустақилияти муайянни иқтисодӣ дошта бошад, ки он сатҳи барои рушди мустақилонаи иҷтимоию иқтисодӣ бо захираҳои молиявӣ ва дигар захираҳои иқтисодӣ таъмин будани минтақаро ифода мекунад. Дар раванди таҳлил бояд ба мағҳуми умумии «сиёсат» баҳо дода, онро ҳамчун фаъолият барои ба даст овардани мақсад ва ҳалли масъалаҳои муайян бо истифодай маҷмӯъи чорабиниҳои ташкилӣ, хукуқӣ, маъмурий, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва имкониятҳои мавҷуда баррасӣ кард. Аз ин лиҳоз, сиёсати минтақавӣ бояд ҳамоҳангзории амалҳои ҳамаи үнсурҳои хочагии ҷамъияти, аз ҷумла субъектҳои иқтисодиёту аҳолӣ, қисми фаъоли он – соҳибкоронро, ки аз устувории муайянни фазоию замонӣ бархурдоранд, таъмин кунад.

Айни замон, маҳсурияти нисбии хочагиҳои минтақавӣ боиси пайдо шудани манфиатҳои минтақавӣ мегардад, ки онҳоро ҳангоми таҳия ва татбиқи сиёсати минтақавӣ ба назар гирифтан лозим аст. Сиёсати минтақавӣ чун категорияи иқтисодӣ дар сарҷашмаҳои иқтисодӣ ба тарзи муҳталиф шарҳ дода мешавад. Чунончӣ, дар бобати моҳияти ин категория сухан ронда таъкид менамоянд, ки таҳти истилоҳи сиёсати минтақавӣ низоми мақсаду вазифаҳои мақомоти ҳокимиияти давлатӣ оид ба идоракуни ҷаҳонни рушди сиёсӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии минтақаҳо ва тамоми низоми минтақавӣ, ҳамчунин механизми амалигардонии онҳо фахмида мешавад (2, с.63). Муҳаккиқони дигар таҳти ин истилоҳ «соҳаи фаъолияти давлатро оид ба идоракуни ҷаҳонни рушди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологии мамлакат аз лиҳози фазоию минтақавӣ мефаҳманд, ки ҳам муносибатҳои мутақобилаи байни давлату минтақа ва ҳам байни ҳуди минтақаҳоро инъикос мукунад» (3, с. 98).

Қайд кардан лозим аст, ки дар таърифҳои мазкур сиёсати минтақавӣ чун амали мақомоти марказию минтақавии ҳокимиияти давлатӣ тавсиф шудааст, ки ба баробар соҳтани сатҳи рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳои мамлакат равона гардидааст. Ин бошад истифодай маҷмӯӣ ва самарарабаҳши иқтидори табиию захиравии минтақаҳо, инкишофи ҳамкории байниминтақавӣ, ҳамчунин экологигароии иқтисодиёти минтақавиро дар доираи таҳияю татбиқи барномаҳои ҳадафманд, ки ҳамоҳангзории (гармонизатсия) манфиатҳои умумидавлатӣ ва минтақавиро дар назар дорад, пешбинӣ мекунад. Бинобар ин ба сифати олати асосии татбиқи сиёсати рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо барномаҳои ҳадафманди маҷмӯӣ баромад мекунанд. Барномаҳои мазкур ба ҳамоҳангзории манфиатҳои давлат, минтақа, ташкилаҳои маҳалӣ, таҷаммӯӣ захираҳо ба ҳалли вазифаҳои афзалиятнок имконият фароҳам оварда, ба рушди босуръати минтақаҳо ва баланд бардоштани самарарабаҳшию муассирии фаъолияти мақомоти ҳокимиияти давлатӣ ва худидораи маҳалӣ мусоидат мекунанд. Президенти ҶТ Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми ҳуд ба Маҷлиси Олии ҷумҳурӣ зарурати таҳияи барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии вилояҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳоро бо назардошти истифодай оқилонаю самарарабаҳши имкониятҳои эҳтимолии онҳо таъкид намуд (4, с. 9).

Дар шароити мусоир ба ташаккули сиёсати иҷтимоию иқтисодии минтақа чун афзалияти муҳимтарини сиёсати давлатии минтақавӣ оид ба таъмини рушди минтақаҳои мамлакат дикқати маҳсус додан лозим аст.

Бинобар ин, барои ҳалли масъалаҳои доги рушди минтақаҳои ҶТ асосноккунии назариявӣ ва методологии баробарсозии сатҳи рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо ва таҳияи барномаи тадбирҳо оид ба амалигардонии он бо назардошти

барзиёдии захираҳои меҳнатии миңтақа ва сатҳи боловандаи рақобат зарур аст.

Дар раванди татбиқи амалии сиёсати миңтақавӣ ба принципҳо ва имкониятҳои баробарсозӣ диққати маҳсус дода мешавад. Моҳияти он дастгирии миңтақаҳои алоҳида ба мақсади рушди босуръат бо роҳи бозтақсими воситаҳои буҷети давлатӣ ба миңтақаҳои мазкур мебошад. Файр аз ин, хусусиятҳои вижай механизми истифодаи самарабахши иқтидори захиравӣ, ҷойгиронии оқилонаи истеҳсолот ва диверсификациисия онро ошкор соҳтан ва, ҳамчунин барои ташаккули кластерҳои иқтисодӣ, ки устуворӣ ва мутавозинии рушди миңтақаҳои мамлакатро таъмин мекунанд, шароит ба вучуд овардан зарур аст.

Аз рӯи анъана дар раванди татбиқи сиёсати иқтисодии миңтақавӣ диққати асосӣ ба ҳалли масоили зерин дода мешавад:

- инкишофи истеҳсолот бо сикли пурра: аз коркарди амиқи маҳсулоти кишоварзӣ то истеҳсоли моли ба истеъмол тайёр

- ба вучуд овардани шароит барои баланд бардоштани сатҳи иштиғоли аҳолӣ ва ҳифзи иҷтимоии он, ҳамчунин инкишофт ва тавсияи фаъолияти соҳибкорӣ, маҳсусан соҳаи бизнеси хурд.

Дар раванди таҳияи сиёсати иқтисодии миңтақавӣ самтҳои асосиро бо назардошти ноил гардидан ба мақсади стратегии гузариш аз иқтисодиёти аграрию индустрӣ ба мамлакати индустрialiю аграрӣ муайян кардан лозим аст. Дар иртибот бо ин мақсад вазифаи саноатикунioni босуръат дар асоси рушди пойгоҳи сӯзишворию энергетикии миңтақа ба миён гузошта шудааст.

Тибқи ин вазифаи стратегӣ ҳаҷми истеҳсолоти саноатӣ ба ҳисоби миёна ҳар сол 6,5-7% зиёд мегардад, ки ин имкон дод ҳиссаи соҳаҳои саноатӣ ба истеҳсоли ММД аз 15,3 %-и соли 2015 то 17,3%-и соли 2018 расонида шавад. Дар соҳтори соҳавии истеҳсолот тағйироти назаррас ба вучуд омад (ҷадвали 1).

Ҷадвали 1. Соҳтори соҳаҳои саноати вилояти Сүгд (ба ҳисоби %)

Номи соҳа	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Тамоми саноат	100	100	100	100	100	100
Саноати минералию истихроҷӣ	25,8	30,6	26,3	35,4	40,9	34,5
Саноати коркард	66,8	64,0	69,0	61,3	55,6	58,1
Соҳаҳои дигар	7,4	5,4	4,7	3,3	3,5	7,4

Муаллиф тартиб додааст: Солномаи омори вилояти Сүгд. Агенсияи омори назди Президенти ҶТ дар вилояти Сүгд, 2019, с. 173

Таҳлили додаҳои ҷадвал имкон медиҳад ба як қатор ҷамъбастҳо расем. Аввалан, дар соҳтори соҳавии саноати вилояти Сүгд таносуби истеҳсолоти истихроҷӣ (1) ва коркард (2) аз 25,8%-и соли 2013 то 34,5%-и соли 2018 ва дувум аз 66,8% то 58,1% мутаносибан ба саҳми якум тағйир ёфтааст. Дувум, дар соҳтори саноати коркард саҳми истеҳсоли ҳӯрака, аз ҷумла, нӯшокиҳо аз 49,4% -и соли 2013 то 23,4%-и соли 2018 коҳиш ёфтааст.

Тағйироти соҳторӣ дар саноат чун маҳсули асосии соҳаи ташаккулдиҳанда бо амали омилҳо, пеш аз ҳама, ба охир расидани раванди тағйирёбии моликият, арзи ҳастӣ кардани шаклҳои мухталифи ҳоҷагидорӣ, сармояи соҳибкорӣ ва таъсири онҳо ба инкишофи иқтисодиёти миңтақа вобаста аст.

Қайд кардан лозим аст, ки ҳар як аз омилҳо ба афзоиши истеҳсоли саноатии

маҳсулоти алоҳида таъсир мерасонад, ҳамчунин барои ворид шудани инвеститсияҳои ҳам дохилӣ ва ҳам берунӣ ва пайдо шудани ҷойҳои нави корӣ ва дар ин асос фаъол гардиданӣ бозори меҳнат шароит фароҳам меорад. Файр аз ин ба вучуд овардани корхонаҳои саноатии нав ва васеъ кардани корхонаҳои амалкунанд, соҳаи инфрасоҳтор боиси афзоиши ҳачми маҳсулоти минтақавӣ мегардад, ки барои тавсееи робитаҳои байниминтақавӣ пойгоҳ тайёр мекунад.

Таҳияи сиёсати минтақавӣ, пеш аз ҳама, асосноккунии илмии онро тақозо мекунад ва ин тамоюл маҳсусан дар марҳилаи татбиқи амалии он дақиқан зоҳир мегардад.

Дар иқтисодиёти шӯравии Тоҷикистон низоми мутамарқизу тақсимотии аз рӯи силсилаи маротиб (иерархия) ба роҳмонда мавҷуд буд. Дар ин низом мақсадҳои фаъолият ва заҳираҳо барои иҷрои онҳо, ҳамчунин механизмҳои назорат ба иҷрои дастурҳо аз ҷониби мақомоти болоӣ мукаррар мегардиданд. Гузариш ба иқтисодиёти бозор боиси аз байн рафтани баъзе унсурҳои инфрасоҳтор ва қатъ гардиданӣ алоқаҳои кооперативӣ оид ба таҳвили ашёи хом ва таҷҳизот гардид.

Ҳамаи ин зарурати ба вучуд овардани низоми принсипан навро тақозо мекард, ки дар он мақомоти идоракунии давлатӣ ва субъекти ҳочагидорӣ дақиқан чудо мебошад ва зимнан ҳардӯи онҳо ба раванди ба роҳ мондани муносибатҳои бозорӣ таъсери воеии идоракунӣ мерасонанд. Бинобар ин, ҳангоми таҳияи сиёсати иқтисодии минтақавӣ диққати асосӣ ба интихоби амсилаи ташаккули бозор ва вижагиҳои амали механизми бозорӣ дар минтақа дода мешавад. Зимнан вазъияти ба ҳуд ҳос ба миён меояд: аз як тараф, соҳторҳои идоракунӣ бояд ба ӯҳдаи ҳуд ҳарҷӣ бештар ваколату заҳираро мегирифтанд, то масъалаҳои дар доираи низоми амаликунанди идоракунӣ ба миёнояндаро ҳал кунанд, аз тарафи дигар – онҳо бояд дар гузаронидани ислоҳот навовар шуда, ба раванди муайян кардани маҳсусгардонии минтақа таъсери идоракунии бозорӣ расонанд.

Баробари ин, дар марҳилаи ибтидоии гузариш ба муносибатҳои бозорӣ бозсозии стихиявии соҳтори иқтисодиёт ба амал омад, ки бо раванди ҳаробшавии маҳсусгардонии анъанавии минтақаҳо алоқаманд буд. Дар ин шароит рафтари мақомоти идора тағиیر ёфт, онҳо имконияту ваколатҳояшонро оид ба назорати фаъолияти субъектҳои ҳочагидорӣ аз даст доданд. Мақомоти мазкур танҳо ба равандҳои доимо ба таври стихиявӣ ба амал ояндаи бозорӣ вокуниш нишон медоданду ҳалос.

Гуфтан лозим аст, ки нишондиҳандай асосии тавсифкунандай сатҳи инкишофи индустрialiи мамлакат дар тамоми ҷаҳон истеҳсоли ММД ба ҳар сари аҳолӣ ба ҳисоб меравад. Аз рӯи ин нишондиҳанда ҳамчунин рушди иқтисодии минтақаҳои Тоҷикистонро арзёбӣ кардан мумкин аст. Барои ин суръати афзоиши МММ ва шумораи аҳолӣ муқоиса карда мешавад (Ҷадвали 2).

Ҷадвали 2. Нишондиҳандаҳои заҳираҳои меҳнатӣ ва иштиғоли аҳолии вилояти Сӯғди ҶТ

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Соли 2018 ба ҳисоби % ба соли 2013
Аҳолӣ дар охири сол, ҳаз.нафар	2400,6	2455,5	2511,1	2560,8	2608,5	2657,0	110,7

Ба ҳисоби % нисбат ба соли гузашта	102,2	102,3	102,3	102,0	101,9	101,9	-- -
МММ - млн.сомони	10439,9	11530,5	12036,9	14654,8	17510,7	18343,8	175,7
Ба ҳисоби фоиз нисбат ба соли гузашта	107,9	106,6	106,0	106,9	107,1	106,9	-

Муаллиф тартиб додааст: Солномаи омори вилояти Сугд. Агентии омори назди Президенти ҶТ дар вилояти Сугд, 2019 с.17-19

Муқоисай додаҳои ҷадвал нишон медиҳад, ки шумораи аҳолии вилояти Суғд дар панҷ соли охир 10,7% зиёд шудааст, афзоиши МММ бошад 75,7%-ро ташкил мекунад. Албаттa афзоиши МММ, ки бо нарҳҳои ҷорӣ ҳисоб карда шудааст, баланд мебошад ва ба ҳисоби миёна 107,9%-ро ташкил мекунад.

Дар стратегияи миллии рушди Тоҷикистон параметрҳои асосии рушди иқтиодиёти миллий, инчунин шартҳои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо муайян шудаанд.

Истеҳсоли МММ аз бисёр ҷиҳат аз афзоиши сармояи истеҳсолии асосӣ ва истифодаи самарабахши он, ки қисми фаъолашро сармояи соҳибкорӣ ташкил мекунад, вобаста аст. Сиёсати иқтисодии минтақавӣ ва амалигардонии он дар вилояти Суғд ҳамчунин гузаронидани тадбирҳоро оид ба баланд бардоштани самарabахши мөҳнат ва иштиғоли аҳолӣ талаб мекунад. Масалан, соли 2013 ҳиссаи аҳолии машғули мөҳнат дар захираҳои мөҳнатӣ 43,4% буд. Ин нишондиханда соли 2013 то 39,4% коҳиш ёфтааст. Қисми зиёди аҳолии машғули мөҳнат ба соҳаи савдо ва ҳӯроки ҷамъиятӣ (61, 9%) рост меояд.

Ҷадвали 3. Ниишондихандаҳои захираҳои мөҳнатӣ ва иштиғоли аҳолии вилояти Сугди ҟТ

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Соли 2018 ба ҳисоби % ба соли 2013
Захираҳои мөҳнатӣ, умуман (ҳаз.нафар)	464,0	1491,6	1521,4	1569,5	1598,7	1615,5	110,3
Аҳолии машғули мөҳнат	791,5	804,8	798,7	802,0	797,5	807,7	102,0
Ҳамон ба ҳисоби % ба ҷамъbast	54,0	53,9	52,4	51,0	49,8	49,9	-

Муаллиф тартиб додааст: Солномаи омори вилояти Сугд. Агентии омори назди Президенти ҟТ дар вилояти Сугд, 2019. – С. 71.

Таҳлили додаҳо собит месозад, ки дар панҷ соли охир афзоиши пешгузаандαι захираҳои мөҳнатӣ (110,3%) дар муқоиса бо теъдоди аҳолии машғули мөҳнат (102,0%) мушоҳида мешавад. Дар асоси таҳлили таносуби ба миёномадаи байни захираҳои мөҳнатӣ ва иштиғоли аҳолӣ сабабҳои ин ҳолатро муайян кардан мумкин аст. Ба сабабҳои мазкур аз ҷумла мансубанд:

- Таркиби органикии сармояи соҳибкорӣ, яъне таносуби техника ва технологияи науву кӯҳнашуда дар вилояти Суғд алҳол мувозинат надорад, бинобар ин болоравии самарabахши тамоми раванди такрористехсол таъмин карда намешавад.

-Қисми зиёди сармояи асосӣ, ки дар раванди истеҳсолот истифода мешавад, ҳам аз лиҳози маънавӣ ва ҳам аз лиҳози физикий қӯҳна шудааст ва дар шароити иқтисодиёти рақобатнок самарабахш фаъолият карда наметавонад.

Ҳамин тариқ, дар натиҷаи тадқиқи раванди таҳия ва татбиқи сиёсати рушди иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд ба хулосаҳои зерин расидан мумкин аст:

Рушди минтақаҳо – сатҳи аз ҳама муҳимми амалигардонии ислоҳоти иқтисодӣ ба шумор меравад ва чун нуқтаи ниҳоии татбиқи нерӯю воситаҳо дар самтҳои афзалиятноки таъмини амнияти энергетикӣ ва озуқаворӣ баррасӣ мегардад, ки таъсиси низоми қавии идоракуни иқтисодиёти минтақавиро талаб менамояд ва дар маркази он бояд амсилаи рафтори иқтисодии субъектҳои мубодилаи бозорӣ қарор гирад.

Гузариш ба иқтисодиёти бозорӣ, вақте ки баъзе унсурҳои инфрасоҳтор аз байн рафтанду робитаҳои кооперативӣ оид ба таҳвили ашёи ҳом ва таҷхизот қатъ гардианд, зарурати соҳтани низоми принсипиан навро ба миён овард, ки дар он ҷои мақомати идоракуни давлатӣ ва субъекти ҳочагидорӣ равшану возех ҷудо шуда меистад.

Пайнавишт:

1. Байматов А.А. и др. *Формирование стратегии устойчивого развития региона.* – Душанбе, 2014. - 222 с.
2. Кистанов В.В., Копылов Н.В. *Региональная экономика России.* - М., 2002. -584 с.
3. Региональная экономика//Под ред. Видяпина В.И. и Степанова В.М. – М., 2007. -666 с.
4. Паёми Асосгузори сулҳ ва ризоияти миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомали Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон (аз 26 дебабри соли 2018). [Электронный ресурс]. - <http://www.president.tj/ru/node/6599>.
5. Омори солонаи вилояти Суғд, 2019. – 366 с.

Reference Literature:

1. Boymatov A.A. et alia. *Formation of a Strategy for Sustainable Development of the Region.* - Dushanbe, 2014. - 222 pp.
2. Kistanov V.V., Kopylov N.V. *Regional Economy of Russia.* - M., 2002. – 584 pp.
3. *Regional Economy // Under the editorship of Vidyapin V.I. and V.M. Stepanov.* - M., 2007. – 666 pp.
4. *The Message of the Founder of Peace and National Agreement – the Leader of the Nation, Tajikistan Republic President Emomali Rahmon to the Majlisi Oli (Supreme Council) of Tajikistan Republic (from December 26, 2018). [Electronic resource].* <http://www.president.tj/ru/node/6599>.
5. *Annual Statistics of Sughd Viloyat for 2019.* – 366 pp.